

M E R K U R I U S Z

10 / 2012

Przyszła nareszcie chwila ciszy uroczystej,
Stało się - między ludzi wszedł
Mistrz – Wiekuisty

Cyprian Kamil Norwid

Podnieś rękę, Boże Dziecię,
Błogosław ojczyznę miłą,
W dobrych radach, w dobrym bycie -
Wspieraj jej siłę swą siłą.
Dom nasz i mająćność całą,
I Twoje wioski z miastami!
A Słowo Ciałem się stało
I mieszkało między nami.

Franciszek Karpiński

... Byś zwiódł z wędrówki długiej
mój naród do Wszechmocy!
Byś dał, co mają inni,
gdy przyjdiesz jako Dziecię tej nocy...

...Daj nam poczucie siły
i Polskę daj nam żywą,
by słowa się spełniły
nad ziemią tą szczęśliwą...

Stanisław Wyspiański

Z królewskim prawem,
bez miejsca w Ojczyźnie
Syn Boży między zwierzęta się rodzi.
O! jakże rola uprawiona żyźnie
Pokorą...

Cyprian Kamil Norwid

... Jako w kościele,
Choć ludzi wiele,
Cisza pobożna wieje;
Oczy się rosza,
Dusze się wznoszą,
Płyną w serca nadzieje.

Lulaj Dziecino,
Lulaj ptaszyno,
Nasze umiłowanie;
Gdy się rozbudzi
W tej rzeszy ludzi,
Zbawienie nam się stanie...

Teofil Lenartowicz

...Pastuszkowie postrzegli
i do Betlejem biegli;
Pierwsi wieczną mądrość witali
Wieczną władzę uznali;
Biedni, prości i mali.

Adam Mickiewicz

Wincenty Witos – przywódca ruchu ludowego

11 listopada obchodziliśmy Święto Narodowe. Myślę, że warto przypomnieć postać jednego z tych, którzy przyczynili się do odzyskania przez nasz naród niepodległości po długich latach niewoli.

Niedaleko Tarnowa, w odległości niecałych 9 km znajduje się miejscowość Wierzchosławice. To tutaj 21.1.1874 roku urodził się Wincenty Witos, rolnik, wybitny działacz ruchu ludowego, polityk, jeden z głównych przywódców ruchu niepodległościowego w okresie I wojny światowej.

Pochodził z ubogiej rodziny wiejskiej. Po ukończeniu czteroklasowej szkoły podstawowej w Wierzchosławicach zdobywał dalszą wiedzę, jako samouk. Wcześniej zaczął pracować wraz z ojcem w okolicznych lasach księcia Sanguszków, jako drwal.

Młody Wincenty Witos zaczął się interesować działalnością polityczną na terenie wsi i powiatu. W 1905 roku został wybrany do rady powiatu i na wójta Wierzchosławic. Stanowisko wójta zajmował aż do 1931 roku. Angażował się w ludowych związkach gospodarczych, od początku działał w założonym w Galicji Stronnictwie Ludowym, późniejszym Polskim Stronnictwie Ludowym. W 1908 r. został posłem do Sejmu Krajowego we Lwowie, a w trzy lata później posłem do parlamentu austriackiego. W 1914 roku był

współzałożycielem PSL „Piast” - został jego wiceprezesem, a następnie prezesem. Funkcję tę pełnił aż do chwili zjednoczenia ruchu ludowego w 1931 roku.

Po wybuchu pierwszej wojny światowej, Witos, początkowo zwolennik polityki proaustriackiej, pod koniec wojny skryształizował swoje poglądy stając się gorliwym propagatorem dążeń polskich patriotów do odzyskania suwerennego państwa polskiego, niezależnego od zaborców. 28 października 1918 r. stanął na czele polskich posłów do parlamentu austriackiego, którzy zorganizowali Polską Komisję Likwidacyjną. W trzy dni później objęła ona niepodzielną władzę w wolnym od Austriaków Krakowie.

W czasach II Rzeczypospolitej był Witos w latach 1919 – 1921 posłem do Sejmu Ustawodawczego, a następnie posłem I, II i III kadencji Sejmu. Trzykrotnie był premierem Polski: pod koniec lipca 1920 roku, podczas wojny polsko – bolszewickiej został premierem Rządu Obrony Narodowej. Funkcję tę pełnił do 13 września 1921 roku. Najważniejsze osiągnięcia pierwszego rządu Wincentego Witosy to uchwalenie Konstytucji Marcowej, zawarcie traktatu ryskiego z Rosją radziecką i przeprowadzenie plebiscytu na Śląsku. 28 maja 1923 r. Wincenty Witos utworzył pierwszy rząd koalicji

Chrześcijańskiego Związku Jedności Narodowej i PSL Piast (tzw. Chjeno-Piast) - w grudniu tego samego roku podał się do dymisji. 28 maja 1926 roku Witos utworzył rząd po raz trzeci. Rząd ten po trzech dniach został obalony przez Józefa Piłsudskiego w przewrocie majowym.

Zbrojny przewrót był dla Witosy, zwolennika demokracji i rządów parlamentarnych wielkim przeżyciem, które go postawiło w opozycji do rządu. Przejęcie władzy drogą zbrojną uważał za przemoc i niebezpieczeństwo dla odradzającego się państwa. Zajął się głównie działalnością w PSL „Piast”. W 1929 r. stał się jednym z głównych organizatorów Centrolewu - Związku Obrony Prawa i

Wolności Ludu. Było to ugrupowanie opozycyjne, skupiające partie centrum i lewicy. W czerwcu 1930 roku przywódcy Centrolewu zwołali do Krakowa Kongres pod hasłem "Obrony Prawa i Wolności Ludu". Kongres zgromadził tłumy ludzi, potępiono bezprawie, żądając przywrócenia rządów parlamentarnych. Odpowiedzią na Kongres było aresztowanie jego 193 przywódców i osadzenie w twierdzy brzeskiej na 74 dni. Po zwolnieniu z aresztu Witos poświęcił się działalności w ruchu ludowym i doprowadził do zjednoczenia ówczesnych partii ludowych i powstania jednego Stronnictwa Ludowego. W Stronnictwie Ludowym został prezesem Rady Naczelnej.

W procesie brzeskim Wincenty Witos został skazany na 1,5 roku więzienia. Nie czekając na uprawomocnienie się wyroku udał się w 1933 roku na emigrację do Czechosłowacji. Tutaj przebywał głównie w małych miejscowościach – najdłużej w Rožnowie pod Radhoštěm. Będąc na emigracji nie przerwał swojej działalności i nadal kierował ruchem ludowym w Polsce. Był zdecydowanym przeciwnikiem sanacji, inspiratorem strajków chłopskich, w tym tak zwanego „wielkiego strajku” w 1937 roku.

W marcu 1939 roku, po zajęciu Czechosłowacji przez hitlerowców, powrócił Witos do kraju. Po kilku dniach aresztu został zwolniony ze względów zdrowotnych i znowu powrócił do pracy w Stronnictwie Ludowym.

Wybuch wojny zastał Wincentego Witos w Warszawie. Otrzymał wiadomość o śmierci żony udał się w dniu 2 września 1939 roku na jej pogrzeb, po czym zaraz odjechał w kierunku Lwowa. W drodze został ranny podczas nalotu. 16 września 1939 r. gestapo aresztowało go w majątku hrabiego Drohojowskiego w Cieszacinie Wielkim k. Jarosławia. Przebywał w więzieniu w Jarosławiu, a następnie w Rzeszowie, Berlinie i Poczdamie. Z Niemiec chorego Witos odwieziono do Zakopanego, gdzie więziono go do końca lutego 1941 roku. Po wypuszczeniu z więzienia powrócił do rodzinnych Wierzchosławic, gdzie przebywał w areszcie domowym. W połowie 1944 r. z inicjatywy Stanisława Mikołajczyka postanowiono przewieźć Witos do Londynu. W tym celu w październiku 1944 r. Witos został wywieziony tajnie z Wierzchosławic najpierw do Krakowa, a następnie do miejscowości Słupia w powiecie Włoszczowa, gdzie miał lądować samolot z Zachodu i zabrać go do Londynu. W międzyczasie Stanisław Mikołajczyk ustąpił z funkcji premiera rządu londyńskiego i Witos zrezygnował z wyjazdu do Londynu. Przeniósł się do Piotrkowa Trybunalskiego, skąd w marcu 1945 r. wrócił do rodzinnych Wierzchosławic. W dniu 31 marca 1945 r. został aresztowany przez radzieckie władze wojskowe i pod groźbą wywiezienia do Moskwy był namawiany do rozmów z Bolesławem Bierutem. Witos nie ułękł się tych gróźb i odmówił rozmowy z Bierutem, po czym został przeproszony „za pomyłkę” i odwieziony z powrotem do Wierzchosławic. Wkrótce został zawiadomiony przez Bolesława Bieruta o powołaniu go na funkcję pierwszego zastępcy przewodniczącego Krajowej Rady Narodowej. W sierpniu 1945 roku został Witos przewieziony na leczenie do szpitala w Krakowie, gdzie zmarł 31 października 1945 roku. Pogrzeb Wincentego Witos był wielką manifestacją. Po mszy świętej w Kościele Mariackim i pożegnalnej uroczystości na Rynku Krakowskim, pieszki kondukt żałobny wyruszył w długą drogę do jego rodzinnej wsi.

Podczas tegorocznego Światowego Forum Mediów Polonijnych odwiedziliśmy Muzeum Wincentego Witos w Wierzchosławicach. Muzeum to znajduje się w dwóch zagrodach związanych z życiem tego wybitnego chłopskiego polityka: tak zwana Stara Zagroda – to dom rodzinny Witos, w którym urodził się, spędził dzieciństwo i młodość. Pod względem architektonicznym dom ten jest przykładem wiejskiego budownictwa wsi podtarnowskiej z pierwszej połowy XIX wieku. Zbudowany jest zgodnie z zasadami tamtego budownictwa: konstrukcja ścian węglowa, dach dwuspadowy, kryty słomą. Na podwórku znajduje się studnia z żurawiem. Dzisiaj w zagrodzie są zgromadzone przedmioty i urządzenia gospodarcze używane na wsi za życia Witos.

Druga część muzeum znajduje się w tak zwanej „Nowej Zagrodzie”. Jest to gospodarstwo, które Wincenty Witos wybudował w latach 1905 – 1913 i mieszkał tam aż do śmierci. Zagroda składa się z domu mieszkalnego, dwóch stodół, stajni i piwnicy z nadbudową. Budynki drewniane, kryte dachówką. W muzeum zachowano autentyczne wnętrze domu Witos - oryginalny gabinet premiera z dokumentami, fotografiami, rękopisami. Można się tutaj bliżej zaznajomić z życiem tak ważnej dla polskiego ruchu ludowego postaci.

W pobliżu muzeum, na cmentarzu parafialnym znajduje się kaplica, w której pochowany jest Wincenty Witos i Jego rodzina.

Tych z Państwa, którzy będą w okolicach Tarnowa, zachęcam do odwiedzenia Muzeum w Wierzchosławicach i przypomnienie sobie jednego z tych, którzy przyczynili się do odzyskania przez Polskę niepodległości.

Krystyna Olaszek-Kotynek

SANIE

Konstanty Ildefons Gałczyński

Noc jak bas.
Księżyc wysoko jak sopran,
gość u chmur ośnieżających drzewa –
zima, zima,
jaka tam zima!
skoro jak majowy słowik śpiewa.

Gdzieś wysoko ciemny wiatr przeleciał,
księżyc wszystkie drogi poroźwiecał,
wszystkie czernie w chmurach, szparach, wronach;
a tu droga przez las, przez noc, przez księżyc
i trzy dzwonki z końskiej uprzęży
dzwonią jak zapomniane imiona.

Srebrną drogę przebiegł srebrny zając.
Srebrny promień podkrał się pod sowę.
Sowa patrzy. A tu płatki śniegowe
z nieba na ziemię spadają.

Jaka tam sowa –
to także księżyc.
A śnieg się ustatkował
i położył się, i leży;

patrz: promieniowanie,
blask na śnie.
Ruszają się sanie.
Leży śnieg.

Za tobą, przed tobą
las i las.
Jak jabłko w ręku
czas.

Twarz. Cienie. Oczy. Z moimi zgasną.,
To moja ręka. To twoja.
Rozłąka - ciemność. Twarz - jasność.
Twarz - twoja.

Twarz twoja. Dzwonki. Ze srebrnych łez.
Dzwonią. Daleko. Ciężko.

Twarz twoja mała. Twarz twoja jest.
Twarz twoja jest jak słońeczko.

Trzy dzwonki dzwonią. Imiona trzy.
Do domu już niedaleczko.

Świerk strząsa śnieg na wesołe łązy.
Twarz twoja jest jak słońeczko.

*

Poroztwierał księżyc drogi wszystkie,
porozkładał swój niebieski ogień,
nasze sanie zima otoczyła,
pora wróble i świecących okien.

Judą sanie, cień drogami ciągnie:
skośny dyszel i czapka futrzana.
Wierzby straszą. Śnieg skrzy się. Trójdzwonkiern
koń jak dzwonnik kuranty wydzwania.

*

Atramentem z serca mojego,
literą rzymską i grecką
wypiszę trzcina na śniegu:
twarz twoja jest jak słoneczko.

A wiosną - jaskrem wzdłuż drogi.
A w lecie - chmurami w lecie.
Przeczytają pisanie ptaki.
I rozniosą. Po całym świecie.

A może i w inny czas,
w inne serca i w inne okna,
w czyjaś noc sierpniową brzmiącą jak bas,
w księżyc, w księżyc, rozśpiewany jak sopran.

*i
wszystkiego dobrego - zdrowia, dostatku - w nowym roku
życzy zarząd Klubu Polskiego w Pradze*

ZAPROSZENIE

*Serdecznie zapraszamy na spotkanie w nowym roku 2013, które odbędzie się
31 stycznia o godz. 17
w Domu Mniejszości Narodowych, Vocelova 3, Praga 2*

www.klubpolski.cz - www.polonica.cz - www.polskyinstitut.cz - www.prague.polemb.net
www.szkolapolskawpradze.com - www.krecik.euweb.cz - www.pzko.cz -
www.polonusbrno.org www.parafiiawpradze.pl - www.kcmt.cz - www.czapla.cz